

## UNELE ASPECTE PRIVIND ASIGURAREA DREPTURILOR ȘI INTERESELE LEGITIME ALE PERSOANELOR CARE AU SUFERIT ÎN URMA INFRAȚIUNII, ÎN CADRUL PROCEDURII PRIVIND ACORDUL DE RECUNOAȘTERE A VINOVĂȚIEI.

**Dmitrii MILUȘEV,**

conferențiar universitar, doctor în drept,  
Universitatea de Studii Europene din Moldova

**Irina BEJENARI,**

doctorand, Universitatea de Studii Europene din Moldova

Analiza situației juridice în procedura penală a persoanei căreia, prin infracțiune deseori i se aduc mari daune morale, fizice sau materiale, care în multe cazuri nu sunt reparate, ne permite să ajungem la concluzia privind necesitatea și posibilitatea extinderii drepturilor acestei persoane și a garanțiilor de realizare a lor în procedura penală, atât în formă deplină, cât și în cea restrânsă.

**Cuvinte-cheie:** *principiile accesului liber la justiție, contradictorialității, asigurării drepturilor victimei în urma infracțiunilor; dreptul la examinarea și soluționarea cauzei în mod echitabil; acordul de recunoaștere a vinovăției; procedura specială de examinare a cauzei penale.*

The analysis of the legal status in criminal proceedings of the person who was inflicted enormous emotional distress, physical and property damage, which often remains unrepaired, allows us to deduce the necessity and possibility of further extension of rights of such person and their safeguarding in criminal proceedings both in full and in abridged format.

**Keywords:** *free access to justice, adversarial system, rights of the aggrieved persons, right of fair trial and adjudication, plea bargain, special procedure of litigation.*

Анализ правового положения в уголовном судопроизводстве лица, которому в связи с совершением преступления причиняется нередко огромный моральный, физический и материальный ущерб, остающийся зачастую невозмещённым, позволяет сделать вывод о необходимости и возможности дальнейшего расширения прав данного лица и гарантий их обеспечения в уголовном судопроизводстве, осуществляемом, как в полном, так и в усечённом формате.

**Ключевые слова:** *принципы свободного доступа к правосудию, состязательности, обеспечения прав лиц, пострадавших от преступлений; право на справедливое рассмотрение и разрешение дела; соглашение о признании вины; специальная процедура судебного разбирательства.*

Constituția Republicii Moldova [1] acordă Coricărei persoane dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime (articolul 20). Întucât de acest drept, în egală măsură, se bucură și persoanele care au suferit în urma infracțiunilor, această prevedere constituțională și-a găsit reflectare și dezvoltare ulterioară în Codul de procedură penală al Republicii Moldova [3]. Astfel, protejarea persoanei și a societății de infracțiuni, precum și de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetare a infracțiunilor, de erorile judiciare este considerată drept unul dintre scopurile procesului penal, iar asigurarea drepturilor victimei în urma infracțiunilor, abuzurilor de serviciu și erorilor judiciare, precum și ale persoanei lezate în drepturi în alt mod, este ridicat la rang de principiu al

procesului penal (articolele 1 și 23). Întru asigurarea acestor prevederi principale, legiuitorul Moldovei crează condiții necesare pentru a proteja drepturile legale și interesele persoanei. În același timp, în cadrul reglementării procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției, interesele victimelor infracțiunilor, în opinia noastră, nu sunt pe deplin luate în considerare.

Această concluzie reiese din analiza normelor ce se conțin în alineatul (1) al articolului 60 din Codul de procedură penală, în care sunt fixate drepturile părții vătămate, inclusiv dreptul de a fi informată de organul de urmărire penală despre toate hotărârile adoptate care se referă la drepturile și interesele sale (considerăm că din categoria acestor hotărâri face parte și decizia procurorului de a încheia cu învinuitul acordul de recunoaștere a vinovăției, cu indicarea condițiilor de încheiere și a consecințelor procesuale) (punctul 10), dreptul de a lua cunoștință de materialele cau-

zei penale din momentul încheierii urmăririi penale (punctul 7), și de a pleda în dezbateri judiciare privitor la prejudiciul cauzat (punctul 9).

Potrivit concepției interdependenței reciproce între drepturile subiective și obligații „nu există drept subiectiv neasigurat de existența unei obligații correlative și nu există o obligație căreia să nu-i corespundă un drept” [4,p.354]. „Realizarea drepturilor subiective de către o parte urmează a fi asigurată de executarea obligațiilor subiective de cealaltă parte” [5,p.429]. Prin urmare, în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției cu învinuitul, drepturilor părții vătămate, enumerate mai sus, trebuie să corespundă obligațiile corespunzătoare: ale procurorului - să informeze partea vătămată despre încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, să - i prezinte părții vătămate materialele dosarului pentru a lua cunoștință de ele, să o anunțe când și în care instanță de judecată va fi expediat dosarul și că cauza se va judeca conform procedurii restrânse, iar ale instanței de judecată – să asigure participarea la dezbaterile judiciare ale persoanei care a suferit în urma infracțiunii.

Însă, analiza articolelor 504-509 din Codul de procedură penală, care reglementează procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției, demonstrează faptul că în ele nu se conțin aceste dispoziții relevante. Întreaga procedură de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției se efectuează în absența (și fără înștiințare) a unor astfel de participanți în proces cum ar fi victima, partea vătămată, partea civilă, care, printre altele, beneficiază de anumite drepturi pentru a-și apăra interesele lor legale.

În sensul alineatului (6) al articolului 505 din Codul de procedură penală, înainte de prezentarea în judecată a cauzei cu acord de recunoaștere a vinovăției, materialele dosarului sunt prezentate pentru a lua cunoștință de ele conform prevederilor art. 293 și 294, doar **învinuitului și apărătorului său**. Victima, partea vătămată și partea civilă nu participă la dezbaterile judiciare, la care instanța procedează în cazul acceptării acordului de recunoaștere a vinovăției. Potrivit articolului 508 din același Cod, dezbaterile judiciare se compun numai din discursurile **procurorului, apărătorului și inculpatului** și se referă doar la **măsura de pedeapsă**.

Posibil, că particularitățile menționate, referitoare la procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, nu ar trezi dubii în ceea ce privește echitatea acestora, dacă ele nu ar fi în contradicție cu dreptul oricărei persoane la judecarea cauzei sale **în mod echitabil, în mod public**, garantate prin Convenția europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale[2], precum și cu **principiile accesului liber la justiție și asigurării drepturilor victimei în**

**urma infracțiunilor**, fixate de legiuitor în alineatul (1) al articolului 19 și în alineatele (1) și (2) ale articolului 23 din Codul de procedură penală. În conformitate cu aceste principii „orice persoană are dreptul la examinarea și soluționarea cauzei sale în mod echitabil”, „legea procesuală penală asigură drepturile victimei în urma infracțiunilor”, „victima este în drept să participe la procesul penal în calitate de parte vătămată și să-i fie reparate prejudiciile morale, fizice și materiale”.

În opinia noastră, aceste prevederi principiale nu și –au găsit destulă reflectare în articolele corespunzătoare ale legii procesual – penale. Spre exemplu, în articolul 60 din Codul de procedură penală, care conține o enumerare detaliată a drepturilor părții vătămate, lipsește un drept foarte important pentru ea, cum ar fi dreptul de a cere de la organul de urmărire penală să fie recunoscută ca parte civilă în cauza penală. În același timp, potrivit punctului 6) din alineatul (3) al articolului 58, de acest drept beneficiază victima. Considerăm, că dacă **victimei** i-au fost acordate drepturile „să ceară de la organul de urmărire penală să fie recunoscută ca parte vătămată în cauza penală” și „să depună cerere pentru a fi recunoscută ca parte civilă în procesul penal”, apoi de drepturi analogice, cu atât mai mult, trebuie să beneficieze și partea vătămată.

Vom menționa, că legiuitorul Republicii Moldova a acoperit parțial acest gol legislativ, doar că referitor la o altă instituție juridică, dispunând în alineatul (5) al articolului 364<sup>1</sup> din Codul de procedură penală că, **în cazul judecării cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală**, președintele este obligat: 1) să explice persoanei vătămate dreptul de a deveni parte civilă; 2) să întrebe partea civilă, partea civilmente responsabilă dacă propun administrare de probe; 3) să procedeze la dezbateri judiciare; 4) în dezbateri să ofere cuvânt și părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile.

În cauzele penale în care au fost **încheiate acorduri de recunoaștere a vinovăției**, drepturile enumerate nu i se acordă părții vătămate și nici nu i se explică. Astfel, în opinia noastră, partea vătămată, partea civilă și partea civilmente responsabilă sunt lipsite, în mod nejustificat, de posibilitatea de a-și apăra, în cadrul unei asemenea categorii de dosare, drepturile și interesele sale legitime, inclusiv și **în dezbateri judiciare, referitor la repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune**, ceea ce vine în contradicție cu normele ce se conțin în punctul 9) alineatul (1) al articolului 60, alineatul (5) al articolului 364<sup>1</sup> și alineatul (2) al articolului 377 din Codul de procedură penală, care determină cercul de participanți și conținutul dezbaterilor judiciare.

În contextul celor expuse mai sus, susținem întru totul propunerile formulate în doctrina autohtonă, de a i se acorda părții vătămate dreptul de a fi informată în privința acordului de recunoaștere a vinovăției ce urmează a fi încheiat [6,p.17,18] și de acordare a dreptului de participare la examinarea de către instanța de judecată a acordului de recunoaștere a vinovăției, tuturor părților implicate în procesul penal [7,p.23].

În opinia noastră, prezența în Codul de procedură penală a unor prevederi legale care l-ar obliga pe procuror, în cauzele în care a fost încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției, să anunțe persoana care a suferit în urma infracțiunii despre încheierea unui asemenea acord și despre posibila examinare a cauzei în procedura specială (restrânsă), precum și a unor prevederi care i-ar acorda părții vătămate dreptul de a lua cunoștință de materialele din dosarul penal după terminarea urmăririi penale, de a participa la dezbateri judiciare referitor la prejudiciul cauzat, i-ar permite acestuia să-și realizeze mai calitativ drepturile sale în cadrul examinării unor astfel de categorii de dosare, să-și apere interesele sale legitime în conformitate cu principiile accesului liber la justiție și asigurării drepturilor victimei în urma infracțiunilor.

Lipsa unor astfel de prevederi în legislație contrazice și principiul contradictorialității în procesul penal, potrivit căruia părțile participante la judecarea cauzei au drepturi egale, fiind investite de legea procesuală penală cu posibilități egale pentru susținerea pozițiilor lor (articolul 24 alineatul (3) din Codul de procedură penală).

În opinia noastră, în legislația procesuală penală a Republicii Moldova nu sunt reglementate, în deplină măsură, nici problemele care se referă la soluționarea acțiunii civile în cauzele care fac parte din această categorie, ceea ce, de asemenea, nu contribuie la asigurarea deplină a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei care a suferit în urma infracțiunii. Aceasta se referă, spre exemplu, la situația când învinuitul, recunoscând vina, încheie acordul de recunoaștere a vinovăției, însă nu recunoaște acțiunea civilă sau o recunoaște parțial. În acest sens, apar o serie de întrebări, dintre care vom menționa următoarele: „Poate fi considerat drept refuz de a încheia acordul de recunoaștere a vinovăției, faptul că învinuitul nu recunoaște acțiunea civilă? Este posibilă examinarea cauzei în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, dacă învinuitul nu recunoaște acțiunea civilă sau o recunoaște parțial? Nerecunoașterea acțiunii civile poate servi drept motiv pentru judecarea cauzei în procedură deplină? Se va considera recunoașterea acțiunii civile drept element obligatoriu sau condiție obligatorie de recunoaștere a vinovăției de către învinuit, pentru a încheia ulterior acordul respectiv?”

Potrivit prevederilor articolului 506, alineatul (3) punctul 6) litera c) din Codul de procedură penală, în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției instanța de judecată **este în drept** să hotărască ca inculpatul să compenseze părții vătămate prejudiciul cauzat. Conform articolului 509 alineatul (3) punctul 7), partea descriptivă a sentinței trebuie să cuprindă motivele pe care este întemeiată hotărârea instanței cu privire la acțiunea civilă sau la repararea pagubei materiale cauzate de infracțiune. Articolul 397 din același Cod prevede că dispozitivul sentinței de condamnare, precum și al celei de achitare sau de încetare a procesului penal, trebuie să mai cuprindă hotărârea cu privire la acțiunea civilă înaintată sau hotărârea pronunțată din oficiu de către instanță referitor la repararea pagubei. Însă aceste reglementări nu dau un răspuns clar și cuprinzător la întrebările mai sus menționate.

Potrivit punctului 21.2 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 6 din 24.12.2010 privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, „la examinarea cauzei în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, instanța de judecată se va pronunța asupra acțiunii civile (inclusiv asupra prejudiciului moral) **numai în cazul în care inculpatul o recunoaște integral**”. Însă în continuare, în al doilea paragraf al aceluiași punct este indicat: „Dacă inculpatul nu recunoaște acțiunea civilă sau o recunoaște parțial, instanța va proceda în modul prevăzut de art. 225 alin (3) CPP” [8, p. 30], adică „odată cu soluționarea cauzei penale, judecătorul este obligat să soluționeze acțiunea civilă”. Însă apare întrebarea: cum se va soluționa acțiunea civilă – în procedura restrânsă sau deplină? Cu regret, nici aceste explicații ale Plenului Curții Supreme de Justiție nu oferă răspunsuri clare la întrebările apărute.

O modalitate de soluționare a acestei probleme, oarecum simplificată, în opinia noastră, este utilizată de către legiuitorul Ucrainei, care a stipulat la alineatul (4) al articolului 469 din Codul de procedură penală ucrainean [9] că nu este permisă încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției în cazul participării în procesul penal al părții vătămate. Fără îndoială, stabilind o astfel de restricție, legiuitorul a fost ghidat de cerința asigurării examinării sub toate aspectele, complete, obiective și imparțiale ale circumstanțelor cauzei, precum și a respectării drepturilor și intereselor legitime atât ale învinuitului, cât și ale părții vătămate. Este evident că îndeplinirea acestei cerințe, în mare măsură, e posibilă în cadrul judecării cauzei în procedură deplină.

Considerăm că mai acceptabile sunt formulările utilizate de către legiuitorul Republicii Bulgaria

[10] - „dacă prin infracțiune au fost aduse daune materiale, acordul poate fi încheiat doar în cazul compensării acestor daune sau aplicării măsurilor asigurătorii pentru repararea prejudiciului cauzat” (articolul 381 alineatul (3) din Codul de procedură penală) și de către legiuitorul Republicii Kazahstan care subliniază că încheierea acordului procesual nu constituie temei pentru scutirea persoanei de la răspunderea civilă față de partea vătămată și partea civilă. Acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi încheiat numai în cazul în care bănuitul, învinuitul benevol și-a exprimat dorința de a încheia acordul și **nu contestă** atât probele din dosar privind săvârșirea infracțiunii, cât și **caracterul, mărimea daunei pricinuite de el**. Consimțământul părții vătămate la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției constituie o condiție obligatorie pentru întocmirea acestei tranzacții (articolul 612 alineatul 3 și articolul 613 alineatul 1 din Codul de procedură penală kazah) [11].

După cum vedem, legiuitorii acestor state, instituind procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției, asigură drepturile și interesele legitime nu numai ale învinuitului, ci și ale persoanei care a suferit în urma infracțiunii. În același timp, este vorba nu doar de faptul dacă este sau nu este necesar „consimțământul părții vătămate sau a părții civile” sau, cu atât mai mult, dacă ele vor putea să se expună „referitor la aplicarea pedepsei față de inculpat”, dar, în special, despre asigurarea participării victimei, în raport egal cu învinuitul, în procesul penal în scopul apărării interesului său legitim de bază – repararea deplină a prejudiciului cauzat în urma săvârșirii infracțiunii.

Nu se ține cont de interesele persoanei care a suferit în urma infracțiunii nici în articolul 509 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, potrivit căruia sentința, prin care instanța s-a pronunțat asupra acordului de recunoaștere a vinovăției, poate fi atacată cu recurs, invocându-se doar erorile procesuale și măsura de pedeapsă stabilită. Comparând conținutul acestui articol cu dispozițiile articolelor 60 alineatul (1) punctele 9) și 11), 62 alineatul (1) punctul 11), 401 alineatul (1) punctul 3), articolelor 437, 438 din același cod, observăm, că în sensul articolului 509, atât partea vătămată, cât și partea civilă nu sunt în drept să atace o astfel de sentință nici măcar în ce privește repararea de către inculpat a prejudiciului cauzat de el. Astfel sunt afectate interesele justiției care cer, și în cazul recunoașterii vinovăției de către învinuit, să fie luate în considerație drepturile și interesele legitime ale persoanei care a suferit în urma infracțiunii, pe parcursul tuturor etapelor procesului penal, atât în procedura deplină, cât și în cea

restrânsă. Este puțin probabil ca limitarea participării în procesul penal a persoanei care a suferit în urma infracțiunii, dispusă de către legiuitor, să contribuie la asigurarea drepturilor acesteia, inclusiv a dreptului la repararea rapidă și completă a prejudiciului cauzat în urma săvârșirii infracțiunii. În literatura juridică de specialitate se menționează, pe bună dreptate, că „simplificarea și accelerarea procedurii nu pot fi cumpărate cu prețul renunțării la așa principii fundamentale ale procesului contradictorial cum ar fi egalitatea părților și dreptul la apărare al învinuitului” [12, p.548].

**Concluzii.** Analiza situației juridice în procedura penală a persoanei căreia, prin infracțiune deseori i se aduc mari daune morale, fizice sau materiale, care rămân adesea nereparate, ne permite să concluzionăm despre necesitatea și posibilitatea extinderii drepturilor acestei persoane și a garanțiilor de realizare ale lor.

În contextul celor expuse, considerăm că **este imperativ necesar:**

1) să se acorde părții vătămate dreptul de a solicita organului de urmărire penală și instanței de judecată să fie recunoscută parte civilă în cauza penală și în legătură cu aceasta ar fi binevenită completarea alineatului (1) al articolului 60 din Codul de procedură penală cu punctul 5<sup>1</sup>) cu următorul cuprins: „5<sup>1</sup>) să depună cerere pentru a fi recunoscută ca parte civilă în procesul penal;”.

2) în cadrul procedurii privind acordul de recunoaștere a vinovăției, să-i fie acordate persoanei care a suferit în urma infracțiunii, următoarele drepturi:

- să fie anunțată de către procuror despre încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției cu învinuitul și să ia cunoștință de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmăririi penale (în articolul 505);

- să pledeze în dezbateri judiciare privitor la prejudiciul cauzat (în articolul 508);

- să atace sentința, adoptată în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției, în ceea ce privește prejudiciul cauzat (în articolul 509);

În așa mod, conținutul acestor articole va fi adus în concordanță cu prevederile alineatului (1) al articolului 19, alineatelor (1) și (2) ale articolului 23, alineatului (3) al articolului 24, punctelor 7), 9) și 10) ale alineatului (1) al articolului 60, articolului 293, alineatului (5) al articolului 364<sup>1</sup>, articolelor 401, 427, 437, 438 din Codul de procedură penală și aceasta ar fi o mărturie elocventă a faptului asigurării concomitente de către legiuitor a drepturilor și intereselor legitime atât ale învinuitului, cât și ale persoanei care a suferit în urma infracțiunii.

## Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Monitorul Oficial al Republicii Moldova № 1 din 12.08.1994. Republicată în Monitorul Oficial №78 din 29.03.2016 г. <http://www.presedinte.md/rom/constituition>
2. Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950). <http://lex.justice.md/viewdoc.php?acti on=view&view=doc&id=285802&lang=1>
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14 martie 2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova № 104-110 din 7 iunie 2003. Pus în aplicare la 12 iunie 2003. Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova № 248-251 din 5 noiembrie 2013 cu completările și modificările ulterioare. <http://lex.justice.md/md/326970>.
4. Теория государства и права: Учебник для вузов / Под ред. проф. В.М. Корельского и проф. В.Д. Перевалова, - 2 изд. – М.: Издательство НОРМА, 2002, 616 pag.
5. Вишневский А.Ф., Горбатько Н.А., Кучинский В.А. Общая теория государства и права: Курс лекций. – Мн.: Тесей, 1998, 536 pag.
6. Rotaru Vasile. Acordul de recunoaștere a vinovăției ca formă specială a procedurii penale. Autoreferat al tezei de doctorat în drept. Chișinău 2004, 21 pag.
7. Furdul Sergiu. Respectarea drepturilor victimei în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției prin prisma armonizării legislației naționale la Dreptul Comunitar. Avocatul poporului, nr. 1 – 2, 2012, p. 22-30.
8. Постановление Пленума Высшей судебной палаты № 6 от 24 декабря 2010 г. «О рассмотрении уголовных дел в производстве по соглашению о признании вины». Бюллетень Высшей судебной палаты Республики Молдова, 2012, № 1, с. 28-30.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
10. Наказателно-процесуален кодекс на Република България. Народно Събрание, 14 октомври 2005 г. «Държавен вестник», 2005г., № 86. <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135512224>.
11. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан. Закон № 231-V ЗРК от 4 июля 2014 года. +Источник: ИС Параграф WWW [http://online.zakon.kz/Document/?doc\\_id=31575852](http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575852).
12. Смирнов А.В., Калиновский К.Б. Уголовный процесс: учебник; 4-е изд., перераб. и доп. — М.: КНО-РУС, 2008, 704 pag. [http://lib.maupfib.kg/wp-content/uploads/UGOLOVNY-Y-PROCESS-smirnov\\_kalinovsky.pdf](http://lib.maupfib.kg/wp-content/uploads/UGOLOVNY-Y-PROCESS-smirnov_kalinovsky.pdf)